

بیماری‌های ناخن

پارونیشیای حاد و مزمن و برخی از اختلالات ارثی ناخن

دکتر محمد قهروی

دکترای علوم آزمایشگاهی، PhD قارچ شناسی

استادیار دانشگاه امام حسین (ع)

ghahri14@gmail.com

خلاصه

است که می‌تواند با تشکیل چرک نیز همراه باشد. پارونیشیا عفونت باکتریال و یا قارچی پوست اطراف ناخن‌های دست یا پا می‌باشد و ممکن است به صورت حاد یا مزمن بروز نماید. پارونیشیای حاد معمولاً توسط باکتری‌ها و نوع مزمن آن غالباً توسط قارچ‌های مخمري ایجاد می‌شود. پارونیشیای حاد توسط آنتی‌بیوتیک و نوع مزمن قارچی به وسیله عوامل ضد قارچی درمان می‌شوند. سیستان مکرر دست‌ها و ضربه از عوامل خطر ساز برای ابتلا به این بیماری می‌باشد.

كلمات کلیدی: پارونیشیا، اونیشیا، اونیکومادزیس، دیستروفی ناخن، ناخنک، اونیکومادزیس، اونیکوز

مقدمه

هدف از ارائه این مطالب که به صورت پی در پی در مجله آزمایشگاه و تشخیص درج می‌گرددند آشنایی با بیماری‌ها و اختلالات ناخن در افتراق با عفونت‌های قارچی و روش‌های تشخیص صحیح آزمایشگاهی آن است. در این شماره برخی دیگر از اختلالات ناخن و به دنبال آن تعدادی از دیستروفی‌های ارثی ناخن مورد بررسی قرار می‌گیرند.

افتادن ناخن‌های پا یا onychomadesis

وضعیتی است که در آن ناخن‌ها از انتهای پروکسیمال شروع به افتادن می‌کنند. انواع کامل یا پریودیک آن ممکن است ایدیوپاتیک باشد. گاهی اوقات پارونیشیای باکتریال یا قارچی نیز موجب این حالت می‌شوند. عوارض جانبی برخی داروها مانند داروهای ضد صرع، بیماری‌هایی مثل کاواساکی، برخی بیماری‌های سیستمیک، یا ترومای فیزیکی نیز می‌توانند به دلیل متوقف کردن عملکرد ماتریکس باعث بروز این حالت شوند. همچنین مشکلات مربوط به سیستم ایمنی و صدمه به عرق خونی نیز عملکرد نرم‌ال

ناخن‌ها کشیده می‌شود. کوتیکول ظاهرًا به سمت جلو در روی صفحه ناخن رشد نموده و شکافی در ناخن پدید می‌آورد به طوری که ناخن را به دو بخش تقسیم می‌کند که این دو تدریجاً با پهن شدن ناخنک کوچک تر می‌شوند. ناخن فرورفته در گوشت یا اونیکومادزیس بیشتر در ناخن‌های پا مشاهده می‌گردد و علت آن کوتاه کردن نامناسب ناخن‌ها و استفاده از کفش‌های تنگ می‌باشد که باعث می‌گردد گوشه ناخن به درون گوشت فرو رود. این حالت در اثر رشد و نفوذ ناخن به گوشت و بافت نرم زیرین آن ایجاد می‌شود و در شست پا بیشتر دیده می‌شود. کفش تنگ و اصلاح نامناسب ناخن از علل آن هستند. این وضعیت در دنک است و احتمال عفونت در آن بالا است. اونیشیا التهاب چین‌های اطراف ناخن

و موجب افتادن یا از هم گسیختگی ناخن می‌شوند که یک پرسه طولانی دارد، البته عارضه بی‌ضرری است و ناخن‌ها مجدداً رشد خواهند کرد.

تصویر شماره ۱: افتادن ناخن‌های شست دست از قسمت پروگسیمال

تصویر شماره ۲: افتادن ناخن از قسمت پروگسیمال

تصویر شماره ۳: افتادن ناخن از قسمت پروگسیمال

تصویر شماره ۴: افتادن ناخن از قسمت پروگسیمال

تونسورنس) ایجاد می‌شوند ماتریکس ناخن را تحت تأثیر قرار می‌دهند، همچنین گاهی اوقات پارونیشیای باکتریال یا قارچی نیز موجب این حالت می‌شود. عوارض جانبی برخی داروها مانند داروهای ضد صرع، بیماری‌هایی مثل کاآساکی، برخی بیماری‌های سیستمیک، یا ترومای فیزیکی نیز می‌توانند به دلیل متوقف کردن عملکرد ماتریکس باعث بروز این حالت شوند. مشکلات مربوط به سیستم ایمنی، صدمه به عروق خونی نیز عملکرد نرم‌الن ماتریکس ناخن را متوقف می‌کند. کاهش سطح استروژن در زنان علت دیگری است و به این دلیل است که زنان مسن تر نسبت به این اختلال مستعد تر می‌باشند. حتی آزار کاملاً خفیف نظیر باقی ماندن پا در داخل کفش به مدت چند ساعت ممکن است منجر به تشکیل هماتوم زیر ناخنی گردد و این امر ممکن است به افتادن ناخن در طی چند هفته بعد منجر شود، البته گاهی توسط ناخن جدید جایگزین می‌شود. ناخن‌های شست پا ممکن است به طور دوره‌ای در برخی اشخاص، نظیر فوتیالیست‌ها بیافتد که علت آن آزارهای خفیف تکراری حتی در نبود یک هماتوم است. گاهی خصوصیات تشریحی نظیر یک شست پای خیلی بلند در ایجاد آن کمک می‌نماید. موارد فراوانی از هماتوم‌های زیر ناخنی یک یا هر دو ناخن شست پا با یا بدون افتادن واقعی ناخن نزد بیمارانی که کفش‌های Platform می‌پوشند مشاهده شده است. کفش Platform بسیار سفت است و هنگام راه رفتن باعث ترومای خفیف و مکرر به ناخن می‌گردد، البته کفش Platform نوع جلو باز مانع پیدایش این تغییر خواهد شد. پدیکور، مانیکور، استخیر رفتن و اختلالات نورولوژیک خاص نیز می‌توانند موجب بروز این اختلال شوند. هر چند که افتادن ناخن در بزرگسالان بیشتر دیده می‌شود اما بجهه‌ها نیز از این حالت مستثنی نیستند. یک علت مهم در بجهه‌ها بیماری دهان و پا است (foot and mouth disease) که یک بیماری ویروسی است که با تب و ظهور جوش و تاول بر روی دست و پا و دهان و گاهی در کپل‌ها و کشاله ران مشخص می‌شود و در اثر مواجهه با ویروس به تدریج در طول ۳ یا ۴ روز بیماری شدیدتر شده و عفونت از بخش‌های فوکانی به سمت تحتانی و به سوی ناخن‌های انگشت پا سیر کرده

چین ناخنی پروگسیمال به ماتریکس و بستر ناخن است. چنانچه بستر ماتریکس به طور کامل درگیر شود، ناخن از بین می‌رود. ناخنک مشخصه منحصر به فرد لیکن پلان و با شیوع کمتر ایسکمی عروق محیطی است. ناخنک شکمی یا pterygium inversum گسترش دیستال بافت هیپونیشیا است. این حالت در اسکلرودرمی بافنوم رینود، لوپوس اریتروماتوز سیستمیک و causalgia (درد سوزشی ناشی از صدمات اعصاب محیطی) دیده می‌شود. تروما را هم باید به عنوان علل آن در نظر گرفت.

تصویر شماره ۵: پترجیوم ناخنی دورسال

تصویر شماره ۶: پترجیوم وسیع ناخن

تصویر شماره ۷: پترجیوم در لیکن پلان ناخن

افتادن دوره‌ای (periodic shedding)

یک ناهنجاری تکاملی نادر است که به صورت صفت غالب اتوزومی به ارث می‌رسد. یک یا چند ناخن مکرراً می‌افتد و توسط ناخن جدید جایگزین می‌شوند. ناخن جدید ممکن است ناقص باشد و این منجر به بد شکلی‌های قابل ملاحظه‌ای می‌گردد. ناخن‌ها در انگشتان مختلف به طور مستقل می‌افتد به طوری که به ندرت بیش از یک ناخن در یک زمان افتاده است. این مورد مادرزادی حقیقی می‌باشد از افتادن ناشی از سایر علل و به ویژه از ترومای حاصل از کفش‌های نامناسب تمیز داده شود. یک مورد Sanford بسیار نادر از افتادن ناخن توسط Frank توصیف شده است که در آن کل اپیدرم از جمله تمام ناخن هر سال در یک روز می‌افتد و این مسئله به مدت ۴۵ سال در بیمار ادامه داشت.

بلند نشدن ناخن‌های پا

گاه بیماران شکایت می‌کنند که برخی از ناخن‌های پا آن‌ها رشد نمی‌کند و بدیهی است که به خاطر سائیدن مداوم توسط کفش، ناخن‌ها بلند نمی‌گردند.

تشکیل ناخنک (Pterygium Formation)

یک عارضه پیشرونده است که معمولاً در یک ناخن شروع و به سایر ناخن‌ها کشیده می‌شود. کوتیکول ظاهرآ به سمت جلو در روی صفحه ناخن رشد نموده و شکافی در ناخن پدید آمده به طوری که ناخن را به دو بخش تقسیم می‌کند که این دو تدریجاً با پهن شدن ناخنک کوچک تر می‌شوند. ناخنک ممکن است امتداد یافته تا آن که کاملاً ناخن را از بین ببرد یا آن که بقایای کوچکی از آن باقی بماند. از نظر بافت شناسی ناخنک می‌تواند نتیجه یکی شدن اپیدرم چین ناخنی خلفی با بستر ناخن از جمله ماتریکس باشد. به عنوان نتیجه اختلال جریان خون محیطی و نیز در لیکن پلان شدید دیده می‌شود. به هر حال در موارد کمی هیچ علتی پیدا نمی‌شود. از جمله این موارد ناخنک‌هایی است که در آتروفی ایدیوپاتیک ناخن مشاهده می‌گردند. ناخنک خلفی کوتاه شدن تدریجی کلدوساک زیر ناخن پروگسیمال همراه با نازک شدن ناخن و به تدریج چسبیدن

سریع تر رشد کرده و گاهی باعث ایجاد ناخن در پوست فرو رفته می شود. دلایل فرو رفتن ناخن های پا در گوشت انگشتان عبارت است از فشار جانبی ناشی از کفش هایی که اندازه آنها متناسب با اندازه پا نیست، کوتاه کردن نامناسب یا بیش از حد قسمت های طرفی صفحه ناخن، یا ترومای از عوامل دیگر آن هستند. این حالت اکثرًا در شست پا رخ می دهد و اولین نشانه های آن درد و تورم است. ناخن در چین ناخنی طرفی نفوذ می کند و وارد درم می شود و در آنجا مانند یک جسم خارجی عمل می کند. بتدریج که بافت گرانولاسیون در امتداد مسیر نفوذ ناخن رشد می کند، ناحیه نفوذ چرکی و ادم دار می شود.

تصویر شماره ۸: فرو رفتن ناخن در گوشت به علت استفاده از کفش های خیلی تنگ

تصویر شماره ۹: شروع حالت فرو رفتن گوشه ناخن در پوست

فرو رفتن ناخن در گوشت (Ingrown Nail)

اصطلاح پرشکی معادل این حالت unguis incarnates و یا onychocryptosis است، این مشکل بیشتر در ناخن های پا مشاهده می گردد و علت آن کوتاه کردن نامناسب ناخن ها و استفاده از کفش های تنگ می باشد که باعث می گردد گوشه ناخن به درون گوشت فرو رود. این حالت در اثر رشد و نفوذ ناخن به گوشت و بافت نرم زیرین آن ایجاد می شود، که در شست پا بیشتر دیده می شود. کفش تنگ و اصلاح نامناسب ناخن از علل آن هستند. این وضعیت در دنک است و احتمال عفونت در آن بالا است. در این بیماری کناره ناخن در نسج نرم چین جانبی (lateral) ناخن فرو رفته منجر به درد و عفونت و سرانجام ایجاد نسج گرانولاسیون می گردد. زمینه فردی و ارثی، عدم تناسب بین صفحه و بستر ناخن یا افزایش تحدب صفحه ناخن، چرخش انگشت شست پا به سمت داخل، تعریق، گرفتن ناخن ها به شکل محدب، چین های ناخنی برجسته و پوشیدن کفش های پاشنه بلند عوامل مختلفی هستند که در ایجاد آن دخالت دارند. ضعف سیستم ایمنی و دیابت نیز می توانند موجب پیدایش این حالت گردند، همچنین در برخی موارد به علت عفونت های باکتریال و یا قارچی ناخن که منجر به رشد آبنمای ناخن می شوند این اختلال دیده می شود. در این مورد استفاده از کفش های پهن و گرفتن ناخن ها به شکل صاف و بدون انحنا توصیه می شود، عفونت نیز باید درمان شود. نسج گرانولاسیون برداشته شده، در موارد سرکش و مقاوم کشیدن ناخن یا برداشتن قسمتی از ناخن و انهدام ماتریکس توصیه می شود. فرو رفتن ناخن به درون گوشت و پوست اطراف بسیار درد آور و آزار دهنده است. آسیب هایی مانند قرار گرفتن ناخن زیر اجسام سنگین می تواند با ایجاد فشار بر روی آن، موجب فرو رفتن ناخن در گوشت شود. در این حالت، یک بریدگی بین کنار ناخن و پوست به وجود می آید که می تواند عفونی و تحریک پذیر شود. کوتاه کردن ناخن ها به صورت نامناسب نیز می تواند ناخن فرو رفته را ایجاد نماید. بسیاری از موارد مربوط به این نوع اختلال در نوجوانان مشاهده می شوند. به نظر می رسد که نوجوانان که وارد یک دوره رشد سریع شده اند، ناخن هایشان نیز

پیشگیری از فرو رفتن ناخن در گوشت

باید سعی شود که ناخن‌ها به طور مناسبی کوتاه شوند، توصیه می‌شود که این کار به صورت یک خط مستقیم انجام گیرد ولی اگر ترجیح داده می‌شود که ناخن‌ها در گوشه‌ها شکل منحنی داشته باشند، باید گوشه‌های ناخن در فواصل زمانی نزدیک به هم کوتاه شوند تا ناخن به درون پوست رشد نکند. باید مراقب بود که پوست‌های ضخیم که در گوشه‌های ناخن رشد کرده‌اند جدا نشود، بلکه آن‌ها را کوتاه نمایند. اگر در هنگام آراستن ناخن‌ها، بریدگی در کنار ناخن به وجود آمد، ضد عفونی کردن آن ناحیه حائز اهمیت است. با استعمال یک پماد آنتی بیوتیک روی آن کمک شود محل ضایعه مرطوب بماند و به آن شانس بهبود دهد و در صورت عفونی شدن مراجعه به متخصص پوست ضرورت دارد.

تصویر شماره ۱۰: التهاب و عفونت در ناحیه مبتلا

تصویر شماره ۱۱: ناخنک عفونی شده

تصویر شماره ۱۲: ناخنک عفونی شده

تصویر شماره ۱۴: پارونیشیای حاد

مشخصات و علائم پارونیشیای حاد

عفونت باکتریایی چین‌های ناخنی پروگسیمال و طرفی سبب شروع سریع درد و تورم می‌شود. ترومما و دستکاری علت این ضایعه است و یا ممکن است خود به خود رخ دهد. در زیر کوتیکول یا در قسمت‌های عمقی‌تر در چین‌های ناخنی طرفی، چرک جمع می‌شود.

پارونیشیای حاد استافیلوکوکی

عفونت استافیلوکوکی معمولاً چین‌های جانبی یا خلفی ناخن را درگیر می‌کند. در اتیولوژی آن ترومما اهمیت دارد و بیمار غالباً عادت به جویدن ناخن دارد. دارای یک شروع حاد است و به صورت تورم قرمز رنگ دردناک چین ناخن خود را نشان می‌دهد. ممکن است چرک هم وجود داشته باشد و درناژ جراحی ضرورت یابد اما آنتی بیوتیک‌های وسیع الطیف می‌توانند در مراحل اولیه موفقیت آمیز باشند. گاهی اوقات یک پارونیشیای حاد بر روی یک عفونت مزمن قارچی که از قبل وجود داشته سوار می‌شود.

مرطوب است و از جمله در بانوان شایع‌تر است. عفونت کاندیدا آلبیکنس نیز در ایجاد آن نقش دارد. این فرم منجر به از بین رفتن کوتیکول می‌شود. در فرم حاد، درمان با آنتی بیوتیک و گاه اقدامات جراحی ضرورت دارد و در فرم مزمن از بین بردن زمینه مستعد کننده و درمان‌های ضد قارچ و آنتی بیوتیک موضعی و گاه اقدامات جراحی ضرورت می‌یابد.

پارونیشیای حاد

پارونیشیای حاد ممکن است به علت سابقه ضربه یا ترومای مرتبه با شغل و یا در اثر زیاده روی در مانیکور کردن ناخن پدید آید. استافیلوکوک اورئوس، گونه‌های استرپتوکوک گروه A و سودوموناس آتروژینوزا ارگانیسم‌های باکتریال شایع مسبب هستند. معمولاً چین‌های خلفی یا طرفی ناخن گرفتار می‌شوند. هنگامی که یک عفونت حاد اولیه در ناحیه اطراف ناخن (periungual) واقع شد، این ناحیه مستعد پارونیشیای مزمن می‌شود مگر آن که قبلاً فاکتورهای مستعد کننده حذف یا برطرف شده باشند.

تصویر شماره ۱۳: پارونیشیای حاد

تصویر شماره ۱۸: اونیشیا و پارونیشیای سودومونانی

تصویر شماره ۱۵: پارونیشیای حاد استافیلکوکی

تصویر شماره ۱۹: پارونیشیای کاندیدائی

تصویر شماره ۱۶: پارونیشیای حاد با علت باکتریال

تصویر شماره ۱۷: پارونیشیای حاد

این مربوط به عفونت ثانوی با استافیلوکوک، استرپتوکوک، اشرشیا کلی، یا سودوموناس آئروژینوزا می‌باشد. کوتیکول از بین رفته است، چین خلفی باز شده و این امکان وجود دارد که در آن قطره ای چرک جمع شده باشد. گاهی بیمار تاریخچه ای از ترشح چرکی به صورت گاه و بیگاه شرح می‌دهد. نسج ناخن در مراحل بعد آللود می‌شود که این ابتلاء معمولاً در نتیجه مداخله با رشد ناخن از طریق گرفتار شدن ماتریکس ناخن در زیر چین خلفی است. این مسئله موجب تولید شیارهای عرضی در صفحه ناخن می‌شود. صفحه ناخن نیز ممکن است توسط ارگانیسم مورد تهاجم قرار گیرد. کترول موقتی آمیز این آردگی تا اندازه زیادی به همکاری بیمار در اجتناب از تماس دست‌ها با آب دارد. به طور جدی باید دست‌ها را دور از آب نگاه داشت و یا بالاصله خشک کرد. لازم است از دستکش‌های نخی در زیر دستکش پلاستیکی استفاده کرد و حتی این کار هم برای مدت کوتاه استفاده شود. درمان با پماد ایمیدازول یا نیستاتین برای حذف کاندیدا آلبیکنس مهم است. با این حال گاهی چند ماه طول می‌کشد تا درمان صورت گیرد. اگر درمان فقط شامل حذف ارگانیسم مسبب باشد و زمینه‌های مستعد کننده مغفول بمانند، مشکل بیمار ممکن است به خوبی اداره نشود (*mismanaged*).

پارونیشیای مزمن در اثر عفونت، تماس ممتد با آب یا عوامل مستعد کننده، پسوریازیس، درماتیت یا ترکیبی از موارد فوق و یا به وسیله فاکتورهای متعدد و متنوع دیگری می‌تواند ایجاد شود. غالب اوقات در انگشت سبابه و انگشتان میانه مشاهده می‌شود و بیمار معمولاً با گرفتار شدن یک انگشت مراجعه می‌کند مگر آن که در اثر غفلت در درمان و اهمال کاری تعداد دیگری از انگشتان و یا همه آن‌ها در گیر شده باشند. علائم فیزیکی عبارت‌اند از ادم قرمز رنگ چین‌های خلفی و طرفی ناخن و این تورم الزاماً در دنناک نیست مگر آن که فرم حاد به آن افروده شده باشد. اکثر ارگانیسم‌های مسبب عوامل ثانوی و یا عوامل ساپروفیتیک هستند که ممکن است به بافت اطراف ناخن آسیب برسانند. ارگانیسم‌هایی که معمولاً وجود دارند مخلوطی از مخمر و باکتری‌های ساپروفیتیک هستند.

می‌گردد و متعاقب آن رطوبت و محیط مسدود زیر چین ناخن برای کلوزیراسیون کاندیدا آلبیکنس شرایط مطلوبی را فراهم می‌کند. کاندیدا یک عضو کومنسال پوست و یک ارگانیسم فرصت طلب است، گاهی بیمار مبتلا به برفک واژن بوده که ممکن است منبع عفونت در این دسته از افراد واقع شود.

تصویر شماره ۲۰: نمایی از پارونیشیای مزمن

تصویر شماره ۲۱: پارونیشیای مزمن

انگشت ضمیمه و انگشتان میانی بیشتر مبتلا می‌شوند و بیمار معمولاً با گرفتاری ناخن یک انگشت مراجعه می‌کند اما در موارد مورد غفلت واقع شده بقیه یا همه ناخن‌ها مبتلا شده‌اند. علائم فیزیکی شامل یک تورم قرمز چین‌های جانبی و خلفی ناخن است. تورم به ویژه در دنناک نیست اگر چه ممکن است پارونیشیای حاد اضافه شده باشد و

تصویر شماره ۲۳: اونیکومایکوز و پارونیشیای کاندیدائی

تصویر شماره ۲۲: پارونیشیای مزمن

تصویر شماره ۲۴: پارونیشیای کاندیدائی

تصویر شماره ۲۵: اونیکومایکوز و پارونیشیای ناشی از کاندیدا در بیمار مبتلا به کاندیدیازیس موکوکوتانئوس مزمن

نکات مهم در ارتباط با پارونیشیای مزمن

- مواجهه با مواد تحریک کننده تماسی مهم‌ترین علت این عارضه است.
- نانواها، ظرف شوها، جراحان و دندانپزشکان در معرض ابتلا هستند.
- اکثر انگشتان یا تمام آن‌ها در گیر می‌شوند.
- حساسیت در لمس، اریتم و تورم خفیف در اطراف چین‌های ناخنی پروگسیمال و طرفی وجود دارد.
- کوتیکول از بین می‌رود و فضای میان چین ناخنی پروگسیمال و صفحه ناخن را در معرض عفونت قرار می‌دهد. دستکاری کوتیکول سبب تسریع این روند می‌شود.
- هم باکتری‌ها و هم مخمرها در فضای مرطوب و گرم زیر چین ناخنی پروگسیمال رشد می‌کنند. از زیر چین ناخنی پروگسیمال می‌توان اندکی چرك را با فشار خارج کرد.
- التهاب مزمن سبب ناصاف شدن و بروز چین خوردگی در صفحه ناخن می‌شود ولی صفحه ناخن دچار عفونت نمی‌شود.
- پسوریازیس نیز می‌تواند نمایی کاملاً مشابهی ایجاد کند.

References

- ۱- بیماری‌های ناخن تألیف پیتر. د. سمن، مترجم شهریار بقائی. انتشارات جهاد دانشگاهی دانشگاه علوم پزشکی ایران. چاپ اول. ۱۳۶۷.
- 2- <http://www.medfriendly.com/onychomadesis.html>
- 3- <http://www.wisegeekhealth.com/what-is-onychomadesis.htm>
- 4- <https://en.wikipedia.org/wiki/Onychomadesis>